

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Петко Христов

от Института за етнология и фолклористика с Етнографски музей при БАН

за провеждане на конкурс за присъждане на образователната и научна степен „Доктор”

по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Културология – теория и история на културата. Дигитално културно наследство – електронна документация, виртуално експониране) за дисертационен труд на тема: *„Идентичност на българите в Босилеград и Димитровград през XXI век”* с автор Валентина Недялкова Неделчева

Дисертационното изследване на Валентина Неделчева е посветено на един успешно развиван в съвременната антропология проблем, набиращ през последните години особена актуалност и в българската наука с оглед на присъединяването на страните от Западните Балкани към ЕС – въпросът за антропологичните измерения на политическите граници и динамиката на идентичностите сред различните малцинствени групи в съседните на България страни. Темата е и актуална, и дисертабилна, а подходът на дисертантката към обекта на изследване – българското малцинство в съседна Сърбия, с инструментариума и възможностите на политическата антропология, е новост за българската етнология, но и носи съответните ограничения. Опит да бъдат преодолените тези ограничения е заявената в изследването изследователска стратегия за „триангулация”, предполагаща използването на различни гледни точки, през които да се анализира състоянието на идентичността на българските общности в граничните Босилеград и Димитровград в началото на XXI век (сполучливо диференцирани от историческото понятие за „Западни покрайнини”).

Открояването на условно казано „вътрешната” (emic) и „външната” (etic) гледни точки, обаче, не е прилагано последователно, особено що се отнася до историческата динамика на идентичността и „употребата” на

миналото от общността в разнообразен контекст. Въпреки заявеното от дисертантката желание „социалното действие да се анализира през гледното точка на обекта на изследване”, проследяването на историческата динамика в развитието на Димитровград и Босилеград (в Трета глава) и на политическия статут на българското малцинство след 2000 година (в Четвърта глава) показва по-скоро класически историко-политически подход, отколкото вместиането в парадигмата на интерпретативната антропология.

Съществените етнологични приноси на дисертацията са в последните две глави – Пета и Шеста. Тук Валентина Неделчева показва качества на завършен изследовател, успешно реализирал (въпреки трудностите) теренното проучване в двата гранични града с адекватен етнологичен анализ на конструирането на различните нива на идентичност на българското малцинство в Източна Сърбия. Особено важно е заключението, че „българската идентичност” в съвременното ѝ състояние е „гъвкава, контекстуално зависима и не на последно място – опционална”. Този извод се гради върху анализа на идентичностни маркери, които показват по-скоро отношението на респондентите към разнообразни институции – образованието на български език, получаването на българско гражданство, паметта за Ньоския миран договор, но в официалните ѝ прояви, статуса на българското малцинство и културните прояви (но отново официални). Извеждането на културни различия, осъзнати от местното население като отличаващи ги от околното сръбско и българското население „оттатък границата”, остава на заден план, а именно това е в основата на подхода, предложен от цитирания от авторката Фредерик Барт. Би било много полезно за едно бъдещо изследване в сравнителна перспектива запознаването с вече съществуващите проучвания върху конструиране на идентичностите в другата историческа българска общност в Сърбия (за езика на българите в

Банат) и за „ковката” (malleable) идентичност на младите българи в Одеска област (Украйна).

Безпорен принос на изследването на Валентина Неделчева е формираната на базата на добрия теренен опит нова концепция за диференцираното разглеждане на Босилеград и Димитровград извън контекста на историческото понятие „Западни покрайнини”. Преодоляването на есенциалистката традиция в проучването поставя във фокуса на изследване българските общности в граничната зона, а не територията, загубена от България по силата на Ньоския мирен договор от 1919 г. От етнологична перспектива това е особено важно, защото българите в Сърбия са такива, независимо дали живеят в Босилеград, Ниш или Белград. В това отношение принос на дисертацията е и очертаните в края ѝ възможни направления за нови научни дирения в тази посока.

Друг важен принос са очертаните пропуски в политиката на българската държава спрямо българското малцинство в Сърбия, която не отчита спецификата на това население, приравнявайки го към общата стратегия към „българите зад граница”. В това отношение дисертацията има и приложен характер, доколкото въз основа на нея може да бъдат формулирани и съответните препоръки до българските институции.

Дисертацията ни представя авторката като един завършен и добре подготвен изследовател, с перспектива за нови интересни етнологични изследвания. Доказателство за това е и участието ѝ с доклади в редица национални и международни научни форуми, както и публикациите по темата на дисертационното изследване – посочени общо 6, от които 3 под печат; всички те са по темата на дисертацията. Авторефератът отговаря на съдържанието на дисертацията. Процедурата съответства на Закона за развитието на академичния състав в Република България, Правилника за неговото приложение, както и на вътрешния Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични

длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“ (изменен на 19 октомври 2016 г. с решение на Академическия съвет). Ето защо, изразявайки положителното си становище, предлагам на уважаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен „Доктор“ на Валентина Недялкова Неделчева за дисертационното изследване на тема „Идентичност на българите в Босилеград и Димитровград през ХХІ век“.

11.03.2014

доц. д-р Петко Христов